

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN KIRJALLINEN LAUSUNTOPYYNTÖ:

Asia: HE 13/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

<https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+13/2024>

Vastausosoite: StV@eduskunta.fi

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja toteaa:

PAM vastustaa ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan porrastamista, työllistämismuutosten poistamista ja sitä, että palkkatuettu työ ei enää kerryttäisi työssäoloa.

Ehdotetut leikkaukset kohdistuvat epäoikeudenmukaisesti pienituloisiin, epätyypillisissä työsuhteissa oleviin henkilöihin ja erityisesti naisiin. Ne vähentävät kannustimia ottaa vastaan osa-aikatyötä tai pätkätyötä.

Pitkällä tähtäimellä nämä muutokset rapauttavat työttömyysturvan vakuutusperusteista pohjaa ja muuttavat ansiosidonnaisen työttömyysturvan käytännössä vain korkeamman tulotason henkilöiden etuudeksi.

PAM huomauttaa myös, että leikkausten tekeminen taantuman aikana on ristiriidassa vastuullisen kansantalouden hoidon periaatteiden kanssa. Leikkaukset johtavat monien syrjäytymiseen työmarkkinoilta, tämä lisää toimeentulotuen tarvetta ja heikentää kokonaiskysyntää. Se vain pidentää talouden matalasuhdannetta ja aiheuttaa näin pitkällä aikavälillä suurempia kustannuksia julkiselle taloudelle.

SYV VASTUSTAA PORRASTAMISTA

- 1. Porrastus lyhentää merkittävästi pienituloisten ansiopäivärahan kestoja ja tasoa.***
- 2. Porrastuksella luodaan ansiosidonnaisen kestolle eri pituudet eri tuloluokkiin.***
- 3. Porrastuksella tiputetaan pienituloiset peruspäivärahalle jo ensimmäisen porrastuksen jälkeen. Noin 15-20 prosenttia palvelualojen työttömyyskassan etuudensaajista tulee putoamaan porrastuksen myötä peruspäivärahalle.***
- 4. Muutokset eivät ota huomioon työmarkkinoiden muutoksia eivätkä alueellisia eroja työllisyystilanteessa.***

Miten työttömyyspäivärahan määrä alenee?

Ensimmäisessä porrastuksessa ansiopäiväraha vähenee 40 työttömyyspäivän jälkeen 20 prosenttia. Porrastus kohdistuu koko ansiopäivärahaan, mikä johtaa siihen, että ansiopäivärahan ansio-osa itse asiassa alenee 76 prosenttia ensimmäisessä porrastuksessa. Toisessa porrastuksessa ansio-osa alenee 95 prosenttia.

Seuraava esimerkki havainnollistaa, kuinka paljon esimerkiksi tarjoilijan ansiosidonnaista päivärahaa porrastus vähentää.

Tarjoilijan päivärahan perusteena oleva palkka 1500 €/kk.	
Nykytilanteessa: - Perusosa: 800 € - Ansio-osa: 285 €	Ensimmäisen porrastuksen jälkeen: - Perusosa: 800 € - Ansio-osa: 68 € (eli -217 €/kk vähemmän) Toisen porrastuksen jälkeen: - Perusosa: 800 € - Ansio-osa 14 € (-54 €/kk vähemmän)
Näiden lisäksi vielä ensimmäisen työttömyysturvan paketin leikkaukset.	

Miten työttömyyspäivärahan taso ja kesto lyhenee?

Ansiopäivärahan porrastuksen seurauksena monet pienituloiset, ansiosidonnaista päivärahaa saavat palvelualojen ammattilaiset, siirtyvät kahdeksan tai kolmenkymmenenneljän viikon jälkeen peruspäivärahalle. Tämä porrastus käytännössä vähentää palvelualojen työntekijöiden työttömyysturvan ensimmäiskesto merkittävästi, vaikka hallituksen lupauksen mukaan ansiopäivärahan keston piti pysyä ennallaan.

Alla olevassa esimerkissä selvennetään, miten ansiopäivärahan määrän porrastus vaikuttaa sekä ansiopäivärahan tasoon että käytännössä myös sen keston.

Siivoojan päivärahan perusteella oleva palkka on 1450 €/kk.	
Nykytilanteessa: - Perusosa: 800 € - Ansio-osa: 264 €	Ensimmäisen porrastuksen jälkeen: - Perusosa: 800 € - Ansio-osa: 51 € (eli -213 €/kk vähemmän) Toisen porrastuksen jälkeen: - Perusosa: 800 € - Ansio-osa 0 € (-53 €/kk vähemmän) <i>ELI Siivooja putoaa peruspäivärahoille toisen porrastuksen yhteydessä</i>

Näyttää siltä, että monet palvelualojen pienipalkkaiset työntekijät siirtyvät peruspäivärahalle ensimmäisen tai viimeistään toisen porrastuksen

yhteydessä, riippuen heidän työttömyyttä edeltävästä tulotasostaan. Työntekijöillä, joilla kuukausipalkka ennen työttömyyttä oli noin 940–1300 euroa, ansiosidonnaisen enimmäiskesto lyhenee 8 viikkoon. Niille, joiden kuukausipalkka oli ennen työttömyyttä 1300–1450 euroa, ansiosidonnaisen päivärahan kesto lyhenee 34 viikkoon.

Palvelualojen ammattiliitto PAM on arvioinut, että ansiopäivärahan porrastuksen seurauksena noin 15–20 % sen työttömyyskassan etuudensaajista siirtyy peruspäivärahalle. Lisäksi hallituksen muut työttömyysturvan leikkaukset vaikuttavat palvelualojen työntekijöiden taloudelliseen tilanteeseen kielteisesti.

Miten työllistymiskannusteet heikkenevät?

Porrastuksen toteutuessa monet pienituloiset työssäkäyvät joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen. Toimeentulotukeen siirtyminen voi passivoida yksilöitä ja luoda suurempia kannustinloukkuja työn vastaanottamiselle verrattuna ansiosidonnaiseen työttömyyspäivärahaan.

Palvelualoilla ei ole tarvetta hallituksen esittämien kaltaisille työhön kannustamisille. Työttömyyspäivärahan porrastus ei edistä työllistymistä vaan johtaa palvelualojen työntekijöiden ansiotason laskuun. **Ansiopäivärahan porrastuksen ja muiden työttömyysturvan leikkausten myötä palvelualojen työvoiman saatavuus vaarantuu, mikä heikentää alojen veto- ja pitovoimaa entisestään.** PAM huomauttaa, että leikkauksia ei voi katsoa kummoisiksi kannustimiksi siirtyä osa-aikatyöstä kokoaikatyöhön, sillä kokoaikatyötä ei ole nykyistä enemmän tarjolla. Pienituloisten ja haavoittuvassa asemassa olevien toimeentulon heikentäminen ei ole ratkaisu työelämän haasteisiin.

PAM painottaa, että mikäli hallitus todella haluaa turvata työntekijöille kokoaikaisia työsuhteita, muutostoimia tulee kohdistaa yrityksiin ja työnantajiin. Näin varmistetaan työntekijöiden toimeentulo vähentäen heidän tarvettaan turvautua sosiaalietuuksiin pienipalkkaisuuden paikkaamiseksi.

PAM vaatii, että hallitus ottaa paremmin huomioon alakohtaiset ja alueelliset erot työllistymisessä. On tärkeää muokata työttömyysturvaa tukemaan sekä työntekijöiden että yritysten tarpeita, huomioiden eri alojen työvoimavaatimukset ja tarjottavat työsuhteet. Nykyiset suunnitelmat työttömyysturvan porrastamiseksi ja leikkaamiseksi eivät vastaa työelämän muutosten vaatimuksia. Lisäksi on keskeistä edistää alueellista elinvoimaa ja mahdollisuuksia työllistyä, eikä rankaista ihmisiä heidän asuinalueensa perusteella. Hallituksen analyysi paljastaa, että suurimmat leikkaukset kohdistuvat alueille, joilla työllistyminen on jo valmiiksi vaikeaa, mikä ei lisää työpaikkoja eikä helpota muuttoon liittyviä ongelmia.

Miten vakuutusluonteisuus heikkenee?

Ansiosidonnainen työttömyysturva on suunniteltu toimimaan vakuutuksena työuran katkosten varalta. Työssäkäyvät ihmiset voivat valmistautua mahdollisiin työttömyysjaksoihin työskentelemällä ja liittymällä työttömyyskassaan. Tämän turvan tarkoitus on tarjota taloudellista turvaa kaikille työttömyyskassan jäsenille, tulotasosta riippumatta, mukaan lukien pienituloiset, pätkätyöläiset, sesonkityöläiset ja osa-aikatyötä tekevät. Pienipalkkaisten ansioturvan keston lyhentäminen kuitenkin heikentää tätä periaatetta, rajoittaen erityisesti heikoimmassa asemassa olevien mahdollisuuksia suojautua työttömyyden taloudellisilta vaikutuksilta. **Ansioturvan kohdentaminen vain tietyille ryhmille tai palkkatasoille loukkaa sen vakuutusluonteisia periaatteita, alentaen merkittävästi työttömyysturvavakuutuksen kustannus-hyötysuhdetta ja vakuutusturvaa pienituloisille.** Tämä toiminta heikentää merkittävästi kannusteita kaikille työttömyyskassan jäsenille turvata itsensä työttömyyden varalta, mikä on ansioturvan keskeinen tavoite.

Miksi porrastuksella heikennetään nimenomaan naisvaltaisten palvelualojen työntekijöihin oikeutta ansioturvaan?

Palvelualojen tarjolla olevista työsuhteista merkittävä osa on pienipalkkaisia, osa-aikaisia, kausiluonteisia tai muita epävakaita työsuhteen muotoja. Monet osa-aikaisista työntekijöistä tekevät osa-aikatyötä vastentahtoisesti ja hakevat tämän vuoksi erilaisia sosiaaliturvaetuuksia, kuten soviteltua työttömyysturvaa ja asumistukea. Ansioturvan porrastuksen seurauksena työntekijöiden ansioturvan kesto lyhenee ja taso laskee. Jos ja kun työvoiman käyttö pysyy ennallaan, tämä johtaa siihen, että työntekijöiden toimeentulo uhkaa heikentyä pysyvästi. Palvelualat ovat lisäksi naisvaltaisia. Esimerkiksi myyjistä ja ravintolantyöntekijöistä lähes 70 % ja siivoojista yli 80 % on naisia. Sovitellun päivärahan saajista 61 prosenttia on naisia, joka merkitsee selkeää toimeentulon leikkaamista.

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli vuonna 2023 yhteensä 95 000 vastentahtoista osa-aikatyöntekijää. Vuonna 2022 alkaneista työsuhteista 31 prosenttia oli osa-aikaisia. Monissa Pamin edustamien alojen ammateissa vastentahtoinen osa-aikatyö on keskimääräistä tavallisempaa. Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnitti raportissaan "Työvoiman saatavuus, työvoimapula ja kohtaanto-ongelmat vuonna 2022" huomiota siihen, että esimerkiksi ravintola-alan yritysten työvoiman saatavuusongelmat johtuvat osittain työsuhteiden laadusta (kuten osa-aikaisuudesta) ja palkkatasosta, jotka eivät vastaa työttömien työnhakijoiden tarpeita. Työttömät työnhakijat etsivät kokoaikatyötä, joka voisi turvata heidän toimeentulonsa.

Lisäksi Finanssivalvonnan mukaan vuonna 2022 Työttömyyskassoista työttömyysetuuksien maksaminen oli yleisintä Palvelualojen työttömyyskassassa sekä soviteltujen että täysien työttömyyspäivärahojen osalta. Esimerkiksi kaikista soviteltua ansiopäivärahaa saavista vakuutetuista 60 % sai sitä Palvelualojen työttömyyskassasta. Sovitellun päivärahan saajista 61 prosenttia on naisia. Palvelualoilla soviteltua päivärahaa saaneiden osuus on kasvanut huomattavasti viime vuosikymmenen alusta. Esimerkiksi Palvelualojen työttömyyskassan jäsenistä osuus on tuplaantunut vuodesta 2011 (20 %) vuoteen 2022 (46 %). Esimerkiksi kauppojen aukioloaikojen vapautuminen vuonna 2016 on ollut merkittävä syy osa-aikatyön määrän lisääntyminen palvelualoilla.

PAMIN EHDOTUS:

PAMin toivoo, että eduskunta muuttaisi hallituksen esitystä niin, että porrastus kohdistetaan pelkästään ansio-osaan. Tämä toteutustapa ei laske kohtuuttomasti palvelualojen työntekijöiden ansioturvasoa eikä leikkaa sen kestoa.

Hallituksen esittämällä tavalla toteutettuna eduskunta asettaa työttömyysvakuutusturvan saamisessa pienituloiset eriarvoiseen asemaan keski- ja hyvätuloisiin verrattuna. Kassajäsenyydellä itsensä vakuuttaneet työssäkäyvät pienituloiset, eivät jatkossa pysty hyväpalkkaisten tavoin hankkimaan itselleen perustasoa parempaa taloudellista turvaa työttömyyden varalle.

PALKKATUETUSTA TYÖSTÄ JA TYÖSSÄOLOEHDON KERTYMESESTÄ

Yhdenvertaisuuslain mukaisesti palkkatuetusta työstä tulisi kertyä työssäoloehdot, sillä palkkatuetussa työssä työntekijä solmii työsopimuksen ja suorittaa työnsä samoin ehdoin kuin muutkin palkansaajat. Hän maksaa palkastaan samat vakuutusmaksut ja työttömyyskassan jäsenmaksun kuin muutkin työssäkäyvät. Jos palkkatuetusta työstä ei kerry työssäoloehdot, on riski, että palkkatuetettu työ nähdään alempiarvoisena työsuhteena verrattuna muihin työsuhteisiin. Tämä eriarvoistaminen ei ole oikeudenmukaista, kun otetaan huomioon, että palkkatuetun työn tarkoituksena on tarjota samat oikeudet ja velvollisuudet kuin missä tahansa muussa työsuhteessa.

Toisaalta työssäoloehdot toimii kannustimena, ja PAM korostaa, että erityisesti heikommissa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä tulisi rohkaista hakeutumaan palkkatuetettuun työhön. Tällainen työ tarjoaa mahdollisuuden kerätä arvokasta työkokemusta ja kehittää ammattitaitoa, mikä voi auttaa

heitä saavuttamaan vahvemman aseman avoimilla työmarkkinoilla. Työssäoloehtoon kertymisoikeus on yksi keskeisistä kannustimista valita palkkatuettu työ, sillä se tuo turvaa ja mahdollisuuksia työntekijälle myös tulevaisuudessa.

TYÖLLISTÄMISVELVOITTEEN LAKKAUTTAMISESTA

PAM vastustaa työllistämisvelvoitteen poistoa. Velvoite tukee vaikeasti työllistyvien ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien toimeentuloa ja osallistumista työmarkkinoille. Hallituksen ehdotus velvoitteen kumoamisesta ei edistä työllisyyttä ja saattaa jopa heikentää sitä. Lisäksi esityksellä lisätään entuudestaan eläkeköyhyyttä.

PAMin vuonna 2023 tehdyn jäsenkyselyn mukaan 75 prosenttia yli 50-vuotiaista työttömistä jäsenistä kokee iän olevan merkittävä este työllistymiselle. Kysely paljastaa myös, että yli puolet PAMin yli 50-vuotiaista työttömistä jäsenistä kohtaa moninkertaisia rakenteellisen työttömyyden haasteita. Jotta voidaan tehokkaasti puuttua työnantajien ja rekrytoijien ikäsyrijintään, PAM ehdottaa, että hallitus aloittaa tutkimuksen, joka keskittyy iän perusteella tapahtuvan syrjinnän taloudellisiin vaikutuksiin bruttokansantuotteeseen.

Helsingissä, 8. huhtikuuta 2024

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

Annika Rönni-Sällinen
puheenjohtaja

Lisätietoja:
Egezona Kllokoqi-Bublaku
sosiaalipoliittinen asiantuntija
puh. 0404133759
egezona.kllokoqi@pam.fi